

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ БАНКУ ЯК СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

МІГУС І. П., ДУДЧЕНКО Н. В.

УДК 336.71

Мігус І. П., Дудченко Н. В. Прозрачность банка как составляющая механизма обеспечения экономической безопасности

У статті досліджено особливості формування ефективного банківського нагляду в Україні через механізми інформаційної прозорості банків. Авторами було систематизовано основні характеристики транспарентності вітчизняних банків, до яких належать: доступність (відкритість) інформації; повнота обхвату інформації; своєчасність інформації; цілісність інформації. Вивчення досвіду діяльності зарубіжних і вітчизняних рейтингових агентств, таких як Standard & Poor's та «Кредит Рейтинг», а також «Агентства фінансових ініціатив» (АФІ) за період з 2006 р. по 2012 р. дозволило з'ясувати характерні риси інформаційної політики банків, що отримали найвищі показники транспарентності, а саме: повнота розкриття інформації про пов'язані компанії; публікація звітності за міжнародними стандартами; публікація внутрішніх документів банку (Статут, Корпоративний кодекс, тощо); публікація інформації про дивідендну політику; публікація документа про управління ризиками; розкриття в окремому розділі інформації про збори акціонерів; публікація повної версії аудиторського звіту; розкриття стратегії розвитку і планів банку; публікація в окремому розділі інформації про повноваження колегіальних органів; публікація рейтингових звітів. На основі вивчення звітів рейтингових агентств було встановлено вплив інформаційної прозорості банку на стан його економічної безпеки та систематизовано загрози діяльності банківської установи від нерозкриття чи неповного розкриття відповідної інформації.

Ключові слова: банківська установа, інформаційна прозорість, рейтингове агентство, економічна безпека, загроза.

Рис.: 3. **Бібл.:** 14.

Мігус Ірина Петрівна – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту та економічної безпеки, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького (бульв. Шевченка, 81, Черкаси, 18031, Україна)

E-mail: irynamihus@ukr.net

Дудченко Наталія Василівна – здобувач, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького (бульв. Шевченка, 81, Черкаси, 18031, Україна)

E-mail: chernenko_sergey81@mail.ru

УДК 336.71

Мігус І. П., Дудченко Н. В. Прозрачность банка как составляющая механизма обеспечения экономической безопасности

В статье исследованы особенности формирования эффективного банковского надзора в Украине через механизмы информационной прозрачности банков. Авторами были систематизированы основные характеристики транспарентности отечественных банков, к которым относятся: доступность (открытость) информации; полнота охвата информации; своевременность; целостность информации. Изучение опыта деятельности зарубежных и отечественных рейтинговых агентств, таких как Standard & Poor's и «Кредит Рейтинг», а также «Агентства финансовых инициатив» (АФИ) за период с 2006 г. по 2012 г. позволило выявить характерные черты информационной политики банков, которые получили высокие показатели транспарентности, а именно: полнота раскрытия информации о связанных компании; публикация отчетности по международным стандартам; публикация внутренних документов банка (Устав, Корпоративный кодекс и т. д.); публикация информации о дивидендной политике; публикация документа об управлении рисками; раскрытие в отдельном разделе информации о собраниях акционеров; публикация полной версии аудиторского отчета; раскрытие стратегии развития и планов банка; публикация в отдельном разделе информации о полномочиях коллегиальных органов; публикация рейтинговых отчетов. На основе изучения отчетов рейтинговых агентств было установлено влияние информационной прозрачности банка на состояние его экономической безопасности и систематизированы угрозы деятельности банковского учреждения от нераскрытия или неполного раскрытия соответствующей информации.

Ключевые слова: банковское учреждение, информационная прозрачность, рейтинговое агентство, экономическая безопасность, угроза.

Рис.: 3. **Библ.:** 14.

Мігус Ірина Петрівна – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту та економічної безпеки, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького (бульв. Шевченка, 81, Черкаси, 18031, Україна)

E-mail: irynamihus@ukr.net

Дудченко Наталія Василівна – соискатель, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького (бульв. Шевченка, 81, Черкаси, 18031, Україна)

E-mail: chernenko_sergey81@mail.ru

UDC 336.71

Mihus I. P., Dudchenko N. V. Bank Transparency as a Component of the Economic Security Mechanism

The article studies specific features of formation of effective banking supervision in Ukraine through mechanisms of information transparency of banks. The authors systemised main characteristics of transparency of the domestic banks, which include: accessibility (openness) of information; completeness of information coverage; timeliness; and integrity of information. Study of experience of activity of foreign and domestic rating agencies such as Standard & Poor's and Credit Rating and also Agency of Financial Initiatives during the period 2006 – 2012 allowed clarification of characteristic features of information policy of banks, which obtained high indicators of transparency, namely: completeness of provision of information about related companies; publication of reports that meet international standards; publication of internal bank documents (Charter, Corporate Code, etc.); publication of information about the dividend policy; publication of a risk management document; publication of information about shareholders meetings; publication of the full version of the audit report; publication of the strategy of development and plans of the bank; publication of information about authorities of corporate bodies; and publication of rating reports. On the basis of the study of reports of rating agencies the article establishes influence of information transparency of the bank upon the state of its economic security and systemises threats of activity of the banking institution from non-disclosure or incomplete disclosure of relevant information.

Key words: banking institution, information transparency, rating agency, economic security, threat.

Pic.: 3. **Bibl.:** 14.

Mihus Iryna P. – Doctor of Science (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Management and Economic Security, Cherkasy National University named after B. Khmelnytsky (bulv. Shevchenka, 81, Cherkasy, 18031, Ukraine)

E-mail: irynamihus@ukr.net

Dudchenko Nataliya V. – Applicant, Cherkasy National University named after B. Khmelnytsky (bulv. Shevchenka, 81, Cherkasy, 18031, Ukraine)

E-mail: chernenko_sergey81@mail.ru

У сфері державного управління станом економічної безпеки банківської системи проблема інформаційної прозорості діяльності банків нині лишається не розв'язаною. Клієнти банківських установ в Україні досі не мають повного та безперешкодного доступу до базової інформації про фінансово-господарський стан і результати діяльності учасників ринку банківських послуг. Чи не найгострішим залишається питання доступу до даних про реальних власників банківських установ. Його значимість та важливість продемонструвала глобальна фінансово-економічна криза 2008–2009 рр., адже низький рівень транспарентності структури власності вітчизняних фінансових інституцій, активне необґрунтоване кредитування суб'єктів господарювання, що перебувають у полі інтересів акціонерів банків-кредиторів, призвели до нагромадження у банківській системі «неякісних» фінансових активів на десятки мільярдів гривень і стали причиною банкрутств та ліквідації ряду установ банківського сектора. Крім того, відсутність достовірної й повної інформації не дозволила клієнтам банківських установ, що опинились у фінансовій скруті, прийняти своєчасні рішення щодо розміщених у банках фінансових активів. Тому, зважаючи на уроки минулого, важливо усвідомити необхідність забезпечення високого рівня транспарентності вітчизняних банків у контексті максимізації економічної безпеки банківської системи України.

Проблеми досягнення інформаційної прозорості вітчизняними суб'єктами господарювання, та зокрема, комерційними банками, перебувають у полі наукових інтересів багатьох сучасних дослідників. Питанням забезпечення належного рівня транспарентності присвячено наукові праці таких вчених, як Ж. Довгань [1], К. В. Ануфрієва, [2], К. К. Мельник [3], О. О. Чуб [4, 5], Т. М. Болгар [6], В. В. Лещенко [7], К. В. Іоненко [8] та аналітичні матеріали спеціалістів-практиків, серед яких А. Губаренко, О. Куценко, О. Пастухова, О. Швирков [9, 10]. Проте комплексних досліджень, у яких прослідкувався б вплив рівня транспарентності банківських установ на стан їх економічної безпеки та доводився б зв'язок цих двох критеріїв оцінки результативності банківської діяльності, наразі проведено не було.

Мета статті полягає у дослідженні сутності формування ефективного банківського нагляду в Україні через механізми інформаційної прозорості банків, що дозволить у подальшому запропонувати напрями вирішення основних проблем банківського нагляду за рівнем економічної безпеки вітчизняних банків.

Інформаційна відкритість, прозорість, або транспарентність (від англ. *Transparency* – ясність) банку є одним із головних елементів формування високого рівня довіри клієнтів банків до фінансово-кредитних інституцій і одним із індикаторів якості корпоративного управління.

Потенційними користувачами такої інформації виступають так звані «розумні інвестори», які володіють достатніми знаннями, що допомагають їм адекватно інтерпретувати інформацію, але не мають достатньої кількості часу на її пошук [11]. НБУ надано таке визначення поняття транспарентності: розкриття банками усім зацікавленим особам інформації, що пов'язана з цілями діяльності, правовими, інституційними і економічними основами, принциповими рішеннями та їх обґрунтуванням, даними та інформацією, що прямо чи опосередковано пов'язані з діяльністю банку, а також умовами підзвітності в повному обсязі, у доступній формі та на своєчасній основі [12].

Здійснюючи спроби діагностувати рівень інформаційної прозорості банківської системи України, необхідно виділити чотири характеристики транспарентності вітчизняних банків (рис. 1).

Важливе значення для діагностики транспарентності банку має публічне розкриття інформації (*public disclosure*), під яким розуміють акт надання даних чи інформації усім зацікавленим користувачам у зручній та доступній формі. Прикладами форм публічного розкриття інформації можуть бути усні чи письмові заяви представників банківської установи, публікації в офіційному бюлетені, газетах, звітах або окремих документах, а також інформація, що розміщена на Інтернет-сайтах. Публічне розкриття інформації реалізується за допомогою таких інструментів інформаційної політики, як прес-релізи, конференції, стенограми, публічні виступи, брифінги, інтерв'ю, протоколи зборів, звіти, семінари, тощо.

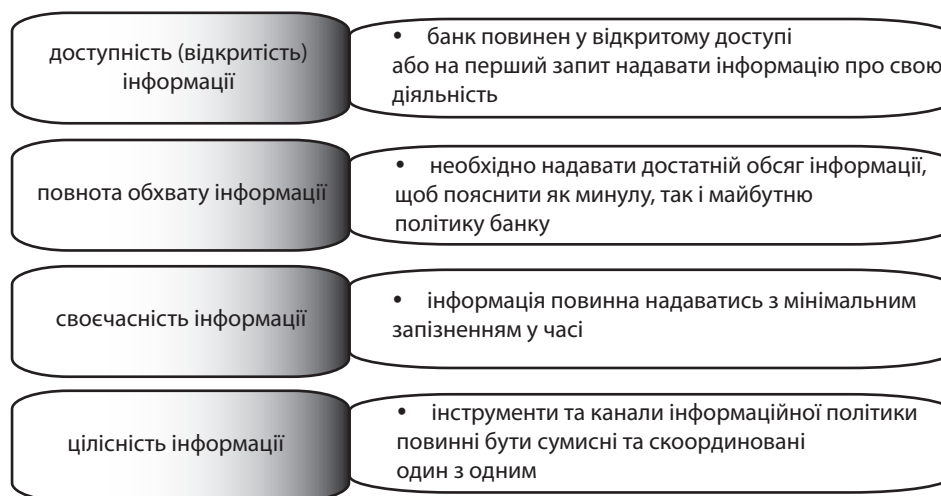

Рис. 1. Якісні ознаки транспарентності банку

Широкий діапазон механізмів здійснення інформаційної політики необхідний для того, аби максимально повно донести до суспільства основні положення політики банківської установи. Перелічені інструменти застосовуються із використанням різних інформаційних каналів, до яких належать телебачення, радіо, друковані та електронні засоби масової інформації, Інтернет-сайти, власні друковані та електронні видання, і прямої взаємодії із зацікавленими у інформації особами.

Оцінку рівня прозорості банківської системи України проводять різноманітні рейтингові агентства та міжнародні організації.

Загальновідомим світовим рейтинговим агентством Standard & Poor's було розроблено методику дослідження інформаційної прозорості суб'єктів господарювання акціонерної форми власності (до числа яких належать і банки), в якій інформаційна прозорість діагностується за 98 базовими інформаційними елементами, згрупованими за шістьма основними напрямками, що утворили три великі блоки питань: структура власності та стосунки з інвесторами; фінансова прозорість та політика розкриття інформації; структура і механізми роботи керівників банківської установи. Результати проведеного аналізу наводяться у відсотках від можливого максимуму, тобто такого рівня розкриття основних даних, що вважається цілком достатнім для прийняття «розумним інвестором» зваженого фінансового рішення [11].

У 2006 р. аналітиками «Standard & Poor's» та агентства фінансових ініціатив вперше було проведено дослідження стану інформаційної прозорості 30 банківських установ України, найбільших за вартістю чистих сукупних активів станом на 1 квітня 2006 р., на частку яких припадало близько 78% сукупних активів вітчизняної банківської системи (впродовж 2006 р. ця частина продовжувала зростати). Метою першого для України дослідження стану інформаційної прозорості банківської системи стала оцінка загального рівня прозорості вітчизняного банківського сектора задля ідентифікації факторів стимулювання цього процесу та організації діалогу між інвесторами і банками щодо пошуків шляхів взаємовигідної їх співпраці на основі інформаційної відкритості.

Друге дослідження інформаційної прозорості банківської системи було проведено у 2007 р. До вибірки знову увійшли 30 найбільших банків, які контролювали 80% активів банківської системи. За результатами аналітичної роботи у 2007 р. середній рівень розкриття інформації банками складав 41%, тобто був на 1% нижчим, ніж у 2006 р. та у два рази нижчим за світовий показник. Середній рівень прозорості іноземних банків був вищим за аналогічний український показник на 38%.

Середній рівень прозорості банків України у 2008 р. становив 44%. Найвищу оцінку за рівнем відкритості отримав блок запитань, пов'язаних із фінансовою прозорістю банків (37%), найбільш закритою виявилась інформація про структуру управління банківською установою (26%). Банк-лідер за результатами дослідження 2008 р. набрав 77% від максимально можливого значення прозорості, а банківська установа, яка зайняла

третє місце, – лише 52%. Останні місця у списку отримали банки з рівнем інформаційної прозорості 10 – 15%.

У 2009 р. анкета для встановлення рівня прозорості банківської системи складалась зі 116 пунктів, розподілених на три традиційні блоки, які уже згадувались нами вище, а саме:

- ✦ блоку 1 «Структура власності та права акціонерів» (28 критеріїв);
- ✦ блоку 2 «Фінансова та операційна інформація» (64 критеріїв);
- ✦ блоку 3 «Склад і процедури Спостережної Ради та менеджменту» (24 критеріїв).

Починаючи з 2009 р., вітчизняне рейтингове агентство «Кредит Рейтинг» щороку проводить власне дослідження прозорості банків. Спеціалісти «Агентства фінансових ініціатив» (АФІ) протягом 2006 – 2010 рр. також аналізували цей показник разом із міжнародним рейтинговим агентством Standard & Poor's. У 2009 р. «Кредит-Рейтинг» та АФІ об'єднали зусилля і розробили спільну методологію аналізу інформаційної прозорості банківських установ, що містить у собі загальноприйнятні міжнародні критерії оцінки, доповнені й уточнені вітчизняними фахівцями.

Відповідно до нової методики було значно розширено інформаційну базу дослідження. Якщо в попередні роки експерти «Кредит-Рейтинг» головну увагу зосереджували на аналізі даних банківських сайтів, то тепер почали відслідковувати якість розкриття інформації за кількома джерелами: річними звітами банків; їх сайтами; сайтами регуляторів і фондових бірж. До складу третьої групи джерел ввійшли: загальнодоступні інформаційні бази ДКЦПФР – нині НКПЦФР (у тому числі сайт системи «ЕСКРІН»), сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України (АРІФРУ), сайт Нацбанку та сайти ФБ ПФТС та «Української біржі».

Включення до методики додаткових критеріїв та розширення меж аналітичної бази було спровоковано бажаннями зберегти здатність до порівняння даних із результатами досліджень, проведених за участю Standard & Poor's у 2006 – 2009 рр.

За результатами дослідження 2010 р. рівень інформаційної прозорості банківської системи знизився на 6,1 п.п. – до 42,7%. Загальний рівень розкриття інформації, яка оприлюднюється та скеровується до регуляторних органів, скоротився на 22,5 п.п. – до 31,2%, а загальний бал блоку «Фінансова та операційна інформація» скоротився до 37,5%, що на 10,5 п.п. менше за показник 2009 р., і виявився найнижчим за усю історію проведення досліджень.

У 2010 р. вперше за п'ять років проведення подібних досліджень було констатовано погіршення рівня прозорості практично за всіма інформаційними блоками і всіма джерелами даних. Також вперше результати провідних банківських установ виявилися гіршими за результати попереднього року [10].

У 2011 р. рівень прозорості вітчизняних банків, як і у попередні періоди, був далеким від найвищих міжнародних показників. З огляду на важливе значення якості механізму корпоративного управління, для ефективної роботи на фінансовому ринку банківським установам

належить прагнути до відповідності міжнародним стандартам розкриття даних як одного із важливих елементів систем корпоративного управління [13].

У 2012 р. показник середнього рівня розкриття інформації банківських установ становив 56,58%, що сигналізує про недостатню транспарентність банківської системи України у порівнянні з розвиненими країнами світу.

Хотілося б виокремити характерні риси інформаційної політики банків, що отримали найвищі показники транспарентності, такі як: повнота розкриття інформації про пов'язані компанії; публікація звітності за міжнародними стандартами; публікація внутрішніх документів банку (Статут, Корпоративний кодекс, тощо); публікація інформації про дивідендну політику; публікація документа про управління ризиками; розкриття в окремому розділі інформації про збори акціонерів; публікація повної версії аудиторського звіту; розкриття стратегії розвитку і планів банку; публікація в окремому розділі інформації про повноваження колегіальних органів; публікація рейтингових звітів [14].

Отримані оцінки рівнів інвестиційної прозорості банків України за 2006 – 2012 рр. узагальнено на рис. 2. Мінімальний рівень даний показник мав у 2007 р., максимальний – у 2012 р. У 2010 р. інформаційна прозорість банків України впала до рівня майже 2006 р. на тлі фінансових труднощів кредитно-фінансових установ.

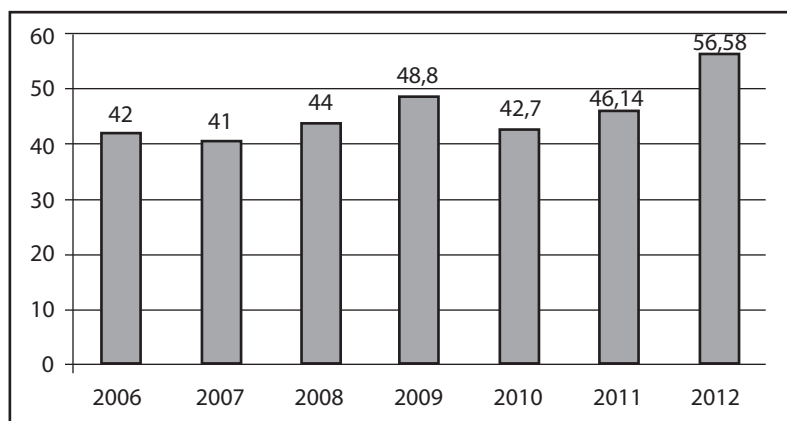

Рис. 2. Динаміка рівня інформаційної прозорості банків України, %

Складено авторами на основі [12 – 14].

Інформаційна відкритість переліку зазначених вище матеріалів, даних і відомостей має важливе значення для підтримки належного стану економічної безпеки банку, що доводиться на рис. 3.

На рис. 3 систематизовано загрози діяльності банківської установи від нерозкриття чи неповного розкриття інформації, наведеної у відповідних блоках. При цьому повне розкриття зазначеної інформації дозволить мінімізувати вплив загроз економічній безпеці банківських установ.

ВИСНОВКИ

Незалежні дослідження у сфері інформаційної прозорості банків допомагають виявити недоліки в розкритті інформації і визначити орієнтири для покращен-

ня прозорості. Їх можна використати як для окремих банків, так і на загальнодержавному рівні (для оцінки рівня діючих у країні нормативних вимог до розкриття інформації і ступеня відповідності цих вимог міжнародним стандартам). Результати проведеного дослідження дозволяють намітити необхідні кроки в напрямку гармонізації подібних нормативних вимог із міжнародними стандартами, що в перспективі вплине на підвищення прозорості банківської системи України в цілому. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Довгань Ж.** Вплив транспарентності на фінансову стійкість банківської системи України / Ж. Довгань // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2011. – Випуск 16. – С. 66 – 72.

2. **Ануфрієва К. В.** Транспарентність у системі критеріїв залучення банками України зовнішніх фінансових ресурсів / К. В. Ануфрієва // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 3. – С. 28 – 37.

3. **Мельник К. К.** Транспарентність як необхідна умова забезпечення ефективності системи комунікацій центрального банку / К. К. Мельник // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2010. – Випуск 29. – С. 23 – 29.

4. **Чуб О. О.** Транспарентність у діяльності ділових та центральних банків у глобальному просторі / О. О. Чуб // Економіка і регіон. – 2012. – № 1 (32). – С. 81 – 85.

5. **Чуб О. О.** Підвищення транспарентності українських банків в умовах глобалізації / О. О. Чуб // Фінанси, облік і аудит. – 2008. – № 12. – С. 166 – 174.

6. **Болгар Т. М.** Проблеми процесу прозорості саморозкриття банківської інформації / Т. М. Болгар // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2011. – Випуск 33. – С. 15 – 21.

7. **Лещенко В. В.** Інформаційна прозорість діяльності банків / В. В. Лещенко / В. В. Лещенко // Науковий Вісник академії муніципального управління: збірник наукових праць. – 2012. – № 3. – С. 222 – 228.

8. **Іоненко К. В.** Специфіка оцінки рівня транспарентності у банківському секторі / К. В. Іоненко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (27 – 28 травня 2010 р.) : у 2 т. – Суми, 2010. – Т. 1. – С. 81 – 82.

9. **Губаренко А.** Дослідження інформаційної прозорості банків України в 2009 році : зростання прозорості на фоні падіння довіри інвесторів. Спільне дослідження Standard & Poor's та Агентства фінансових ініціатив / А. Губаренко, О. Куценко, О. Пастухова, О. Швирков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fnrep.kiev.ua/download/td_ukr_banks_2009_ua.pdf

10. **Губаренко А.** Дослідження інформаційної прозорості банків України в 2010 році: зниження прозорості на тлі фінансових труднощів за умов недосконалої інфраструктури розкриття інформації. Спільне дослідження Standard & Poor's та Агентства фінансових ініціатив / А. Губаренко, О. Куценко, О. Пастухова, О. Швирков [Електронний ре-

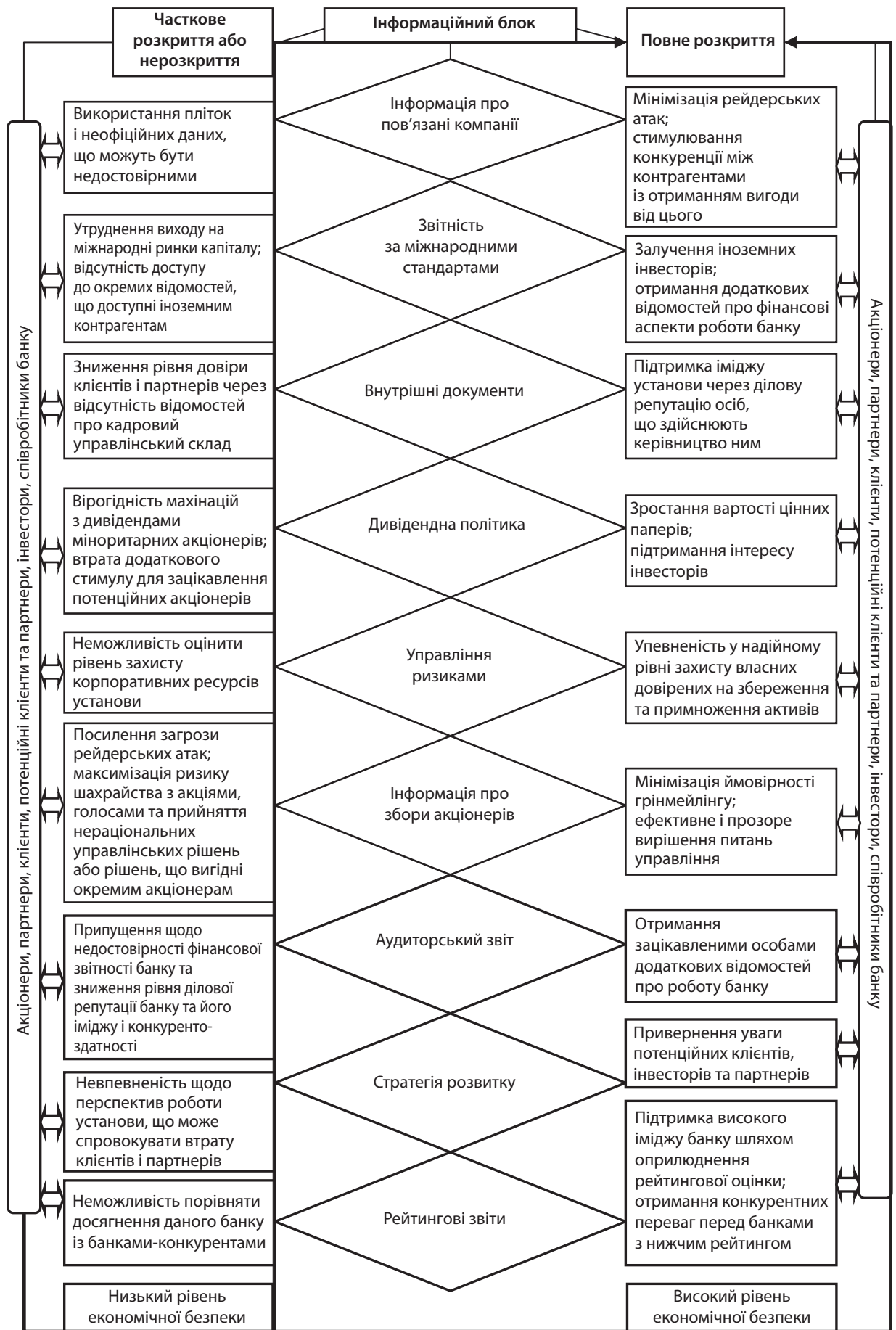

Рис. 3. Значення інформаційної прозорості банку з позиції економічної безпеки

сурс]. – Режим доступу : http://www.capitalmarkets.kiev.ua/download/sp_2010_ua.pdf

11. Щодо застосування статті 15 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=72811>

12. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

13. Румянцева С. Інформаційна прозорість українських банків / С. Румянцева // Цінні папери України. – 2011. – №45 (690) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=690&pub=5377

14. Офіційний сайт Українського кредитно-рейтингового агентства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ucra.com.ua/2182>

REFERENCES

Anufrieva, K. V. "Transparentnist u systemi kryteriiv za-luchennia bankamy Ukrainy zovnishnikh finansovykh resursiv" [Transparency in the system of criteria for banks to attract external financial resources of Ukraine]. *Ekonomika i prohnozuвання*, no. 3 (2010): 28-37.

Bolhar, T. M. "Problemy protsesu prozorosti samorozkrytia bankivskoi informatsii" [Problems of transparency of the process of self-disclosure of bank information]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*, no. 33 (2011): 15-21.

Chub, O. O. "Transparentnist u diialnosti dilovykh ta tse-ntralnykh bankiv u hlobalnomu prostori" [Transparency in business activities and central banks in the global environment]. *Ekonomika i rehion*, no. 1(32) (2012): 81-85.

Chub, O. O. "Pidvyshchennia transparentnosti ukrain-skykh bankiv v umovakh hlobalizatsii" [Increased transparency of Ukrainian banks in the context of globalization]. *Finansy, oblik i audyt*, no. 12 (2008): 166-174.

Dovhan, Zh. "Vplyv transparentnosti na finansovu stiikist bankivskoi systemy Ukrainy" [Effect of transparency on the financial stability of the banking system of Ukraine]. *Ukrainska nauka: mynule, suchasne, maibutnie*, no. 16 (2011): 66-72.

Hubarenko, A., Kutsenko, O., and Pastukhova, O. "Doslid-zhennia informatsiinoi prozorosti bankiv Ukrainy v 2009 rotsi : zrostannia prozorosti na foni padinnia doviry investoriv. Spilne doslidzhennia Standard & Poor's ta Ahentstva finansovykh initsiatyv" [Transparency and banks in Ukraine in 2009 : an increase transparency on the background of falling investor confidence. Joint Research Standard & Poor's and the Financial Initiatives Agency]. http://www.finrep.kiev.ua/download/td_ukr_banks_2009_ua.pdf

Hubarenko, A., Kutsenko, O., and Pastukhova, O. "Doslid-zhennia informatsiinoi prozorosti bankiv Ukrainy v 2010 rotsi: znyzhennia prozorosti na tli finansovykh trudnoshchiv za umov nedoskonaloї infrastruktury rozkryttia informatsii. Spilne doslidzhennia Standard & Poor's ta Ahentstva finansovykh initsiatyv" [Transparency and banks in Ukraine in 2010: decrease in the transparency amid financial difficulties under conditions of imperfect disclosure infrastructure . Joint Research Standard & Poor's and the Financial Initiatives Agency]. http://www.capitalmarkets.kiev.ua/download/sp_2010_ua.pdf

Ionenko, K. V. "Spetsyfika otsinky rivnia transparentnosti u bankivskomu sektori" [Specificity assessment of transparency in the banking sector]. *Mizhnarodna bankivska konkurentsia: teoriia i praktyka*. Sumy, 2010. 81-82.

Leshchenko, V. V. "Informatsiina prozorist diialnosti bankiv" [Information transparency of banks]. *Naukovyi Visnyk akademii munitsypalnoho upravlinnia*, no. 3 (2012): 222-228.

Melnyk, K. K. "Transparentnist iak neobkhidna umova za-bezpechennia efektyvnosti systemy komunikatsii tse-ntralnoho banku" [Transparency as a necessary condition to ensure the effectiveness of central bank communication]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*, no. 29 (2010): 23-29.

Ofitsiinyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy. <http://www.bank.gov.ua>

Ofitsiinyi sait Ukrainskoho kredytno-reitynhovoho ahentstva. <http://ucra.com.ua/2182>

Rumiantseva, S. "Informatsiina prozorist ukrain-skykh bankiv" [Information transparency of Ukrainian banks]. http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=690&pub=5377

"Shchodo zastosuvannia statiti 15 Zakonu Ukrainy «Pro zapobihannia ta protydiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, abo finansuvanniu teroryzmu»" [For the application of Article 15 of the Law of Ukraine "On prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime and terrorist financing"]. <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=72811>